

בפרשת בא מופיעות שלושת המכות האחרונות: ארבה, חשך, ומכת בכורות. כמה שיטות נאמרו בעניין משך המכות. יש שסברו, על פי המובא במדרש, שהזמן בין כל מכה ומכה עם ההתראה היה חודש ימים. אם כן יוצא שכשסופרים לאחור ממכת בכורות שהיתה בליל ט"ו בניסן - מכת החושך היתה בפורים, ומכת הארבה היתה בט"ו בשבט. על פי מה שכתוב בזהר על הפסוק בישעיה (י"ט כב') ('ונגף ה' את מצרים נגוף ורפא', נגוף למצרים ורפא לישראל. כשניחתה מכת הארבה על מצרים (שמות פרק י' ה') "וְאָכַל אֶת-כָּל-הָעֵץ הַצֵּיִם הַצִּיִּמָּה לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה": לישראל היתה חגיגת ר"ה לאילן, ובמכת חושך למצרים- לישראל היתה חגיגת פורים "ליהודים היתה אורה" (אסתר ח' ט"ז).

בדברי הרמב"ן מבואר שהתזמון היה שונה ומכת הארבה לא היתה בט"ו בשבט, אך עדיין נוכל ללמוד ממנה על מעלת העצים. בדבריו (שמות י' ד') הוא מוכיח שמכת ברד היתה בחדש אדר שאז השעורה אביב - כמתואר במכת הברד, ועפי"ז מבאר הרמב"ן "ולכך אמר הכתוב (לעיל ט כה) "ואת כל עץ השדה שבר", כי שבר הענפים והפאות. ואחרי כן בחדש ימים בניסן... התחילו העצים להוציא פרח והניצנים נראו... כי בא הארבה ואכל פרחיהם והשחית הכל אשר לא השאיר להם פרח או ציץ". מבואר בדבריו שהעץ הערום שהוכה במכת הברד עד שנשברו ענפיו, הצליח תוך חודש להתאושש ולפרוח ואז הוכה ע"י הארבה שכילה והשמיד פריו.

מדברי הרמב"ן עולה עניין חשוב ומרגש - כוחו המיוחד של העץ. גם אחר שהוכה ונשבר הוא שורד ופורח ומסוגל להצמיח פרחים ועלים שמהם יצאו פירות מתוקים. היכולת לקום מתוך השבר מלווה את עמנו לאורך כל שנות ההיסטוריה ובאה לידי ביטוי מיוחד בימים אלה בשעה שעשרות מנהיגים מרחבי העולם חברו יחד למפגן עוצמתי בעיר הקודש בירושלים והכריזו קבל עם ועולם "לא עוד"! מתוך דברי הרמב"ן עולה וצומח המסר של "ואנחנו קמנו ונתעודד" גם בהקשר הלאומי של תקומת ישראל בארצו לאחר השואה.

על מעלת הנטיעה והמסר החינוכי שניתן להפיק ממנה ניתן ללמוד גם מדברי ה"שם משמואל" (ויקרא פ' קדושים) מבאר את המדרש במד"ר (פ' כ"ה) "... מתחילת ברייתו של עולם לא נתעסק הקדוש ברוך הוא אלא במטע תחילה ככתוב ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם, אף אתם כשתכנסו לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחילה ככתוב כי תבואו אל הארץ ונטעתם".

מה משמעות ההדרכה לעסוק במטע תחילה? מבאר השם משמואל שיש שתי אפשרויות של עבודת ה', דרך של ביטול עצמי ענוה ושפלות, ולעומתה אפשרות של פיתוח גאות יחידה של "ויגבה לבו בדרכי ה'" ויראה עצמו שכל מעשה שלו הוא המכריע את כל העולם לכף זכות, הכל תלוי בו. הזריעה מאופיינת בכך שהזרע שניתן בארץ מרקיב ורק אז צומחים ממנו הגידולים. לעומת זאת הנטיעה שונה. נוטעים ייחור, שהוא ממשיך להתקיים ונשאר נוכח וגדל ומתפתח. ניתן לעבוד את ה' בשני האופנים, בדרך זריעה ובדרך נטיעה, בדרך של ביטול עצמי או בדרך של תקיפות וחוזק.

ומסכם השם משמואל: "הנה בעבודת האדם נראה שיש להקדים להיות גיבור, תקיף בעבודת ה' בחוזק, זו בחי' נטיעה, כי אם יתחיל בבחינת ביטול יש לחוש שיתבטל ויתבייש בפני המלעיגים עליו או יתר המניעות, ע"כ יש להקדים בחינת נטיעה שהיא חוזק הלב והתלהבות, ואחרי כן יבוא לבחינת ביטול, וכפי שסידר הלל בראשונה אם אין אני לי מי לי, ואח"כ וכשאני לעצמי מה אני".

נזכה בעבודת החינוך לקדם את טיפוח החיוב והחוזקות לחינוך לענוה וצניעות, כדי לתת כוחות לתלמידנו על מנת שיוכלו לעמוד בכל האתגרים שנכוננו להם בדרכם. להעניק להם כלים של עוצמות והתלהבות לצד ענוה.

שבת שלום ומבורך,

שושנה נגר